

Foute mythes

Ze zijn zeer hardnekkig en leven al decennia in de hoofden van leerkrachten en beleidsmakers. Toch doen we hier een poging ze te nuanceren en in het juiste perspectief te plaatsen.¹

Mythe I: Elk kind zuigt als een spons de taal op?

De metafoor van het 'taalbad' doet het al 40 jaar, sinds er migrantenkinderen in onze scholen kwamen. Toch merken we dat dit geen garantie is om op een volwaardige manier het Nederlands als instructie- of schooltaal te leren. De angel zit hem in de invulling die we geven aan de term taalbad. Wij stellen voor de metafoor te verruimen (en te nuanceren) tot het 'taalZWEMbad'. In tegenstelling tot een 'bad' ben je in een zwembad veel actiever. Je leert erin zwemmen en je doet dat samen met andere kinderen. Je krijgt watergewenning en werkt met gefaseerde instructies. In dat zwembad stellen we vast dat er kinderen zijn die – inderdaad – de taal opzuigen als een spons. Maar een pak kinderen blijft nog net drijven, en een andere groep gaat kopje onder. Blijven hameren op het feit dat kinderen als een spons – en dus als vanzelf – die nieuwe taal passief zullen opzuigen, is je ogen sluiten voor wie daar moeite mee heeft. Het zwembad groter maken en er meer water inlaten ("hoe meer taal hoe beter", "als de ouders thuis maar meer Nederlands zouden praten", ...), zal zeker niet helpen. De groep spartelende kinderen wordt alleen meer onzichtbaar.

Hoe meer Nederlands hoe beter?

De invulling van de taalbadmetafoor is: alleen maar Nederlands, overal en altijd. Maar iedere leerkracht weet ook dat bij die potentiële 'drijvers' en 'zinkers' trop te veel is. Een hele dag instructie in het Nederlands, en nooit even in je eigen thuistaal tot rust komen, en de volgende dag weer in dat zwembad gegooid worden, doet bepaalde leerlingen afhaken (voel je de link komen met 'gelijke onderwijskansen'?). In wezen gaat het om een visie over hoe je best een (tweede) taal leert. Je hebt daarvoor contact nodig in die taal, input. Het is echter nergens aangetoond dat je die input constant nodig hebt om die taal te leren. Het duurt overigens minstens 5 jaar – sommige onderzoekers spreken over 11 jaar – om je die tweede taal als instructietaal eigen te maken. Ons advies is dus: neem er de tijd voor! En gun die iets minder zwemmende leerlingen thuistaalpauses! Er is geen enkele zwemmer die beter presteert als hij de hele dag zwemt. Dat lukt wel als we die intensievere periodes afwisselen met rustpauses, drijfmomenten, duik- en speelmomenten en andere waterprettige bezigheden.

¹ Afbeelding <http://www.adweek.com/fishbowldc/joe-williams-true-or-false/78987>

Mythe 2 : De thuistaal zit het Nederlands leren in de weg?

Een taal leren doe je via interactie. En om het wat cru te formuleren: wat is een taalbad in een context waar de leerkracht driekwart van de tijd vol praat? In een dergelijke leeromgeving (die vaker voorkomt dan we willen toegeven) kunnen leerlingen slechts een kwart van de tijd de instructietaal spreken. Sommigen zullen in die tijdspanne dus géén Nederlands spreken – of gelooft u dat het kind uit de monoloog van de leerkracht de instructietaal zal leren? Sponzen hebben vele eigenschappen, maar dit is wel veel gevraagd. Nederlands leren heeft pas zin in een krachtige leeromgeving, waarbij interactie vooropstaat, waarbij aanmoediging in de houding van de leerkracht gebeiteld zit.

In zo'n context kàn thuistaal, mits op de goede manier ingebracht, een positief effect hebben. Het kàn de instructie vooruithelpen, en het kàn de spartelende kinderen een welverdiende pauze aan de reling geven. We kiezen bewust voor de term reling. Want een thuistaal, zeker als die goed aangeleerd is, biedt houvast.

En wat het zéker doet: het welbevinden neemt toe. Dat blijkt ook uit het Gentse thuistaalproject: kinderen bloeien meer open indien hun thuistaal niet verdrongen wordt. Kinderen leren vlotter als ze voelen dat de school respect opbrengt voor hun moedertaal. Je erkent een fundamenteel stuk van hun identiteit. Leren is een proces waarbij het affectieve een heel bepalende rol speelt.

Thuistaal toelaten creëert etnische klikjes?

Uit het Gentse thuistaalproject bleek overigens dat er op de speelplaatsen door het toelaten van de thuistaal een meer ontspannen sfeer ontstond en dat etnische klikjesvorming niet per se optreedt.

In de klas en op de speelplaats de thuistaal even toelaten, hoeft niet zo problematisch te zijn als men wil doen uitschijnen. Alsof élke kans dat ze geen Nederlands zouden spreken een verloren kans zou zijn. Leidt het per se tot meer etnische groepering of zorgwekkende toestanden (pesten zonder dat de leerkracht dat kan weten)? Er is geen enkel onderzoek dat dit aantoonst. Meisjes zoeken meisjes op en jongens jongens, subculturen hokken samen, ... 'Ervan uitgaan' dat taal altijd een segregierend element zal zijn, lijkt ons erg voorbarig. Veel, zo niet alles, heeft te maken met hoe een school controle en toezicht organiseert, en in welke mate wantrouwen dan wel vertrouwen de basishouding hiervan is. Denkt een school dat ze de thuistaal zal uitbannen door ze te verbieden? Mogelijk gebeurt het dan gewoon meer verdoken, om sancties te vermijden. En denkt men dat een school met een visie op een vertrouwenwekkend toezicht niet kan inschatten wanneer leerlingen in hun eigen taal gepest worden? Het zou ons verwonderen.

Ons kleurrijk genuanceerd advies

Denk kritisch na over je vooronderstellingen inzake 'taalbad' en 'bannen van de thuistaal'. Bekijk waar en wanneer de thuistaal bij de instructie zinnig kan zijn. Gun leerlingen thuistaal-rust in een vermoeiende instructiedag-in-één-taal. En bovenal: heb oog voor die leerlingen die dreigen te verdrinken omdat ze niet beantwoorden aan de 'spons'-mythe.

Bronnen

- [Een ingekorte versie van dit artikel](#) werd op 12 april in De Standaard gepubliceerd, ondertekend door Piet Van Avermaet, docent UGent, Vakgroep Taalkunde - Steunpunt Diversiteit & Leren, en Stef Slembrouck, hoogleraar Taalkunde UGent.